

УДК [349.2:364](477)

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.2.19>

ІННОВАЦІЇ У СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОМУ ЗАХИСТІ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Спицька К.О.,
аспірантка 3-го року навчання
Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
ORCID: 0009-0002-4841-5881

Спицька К.О. Інновації у соціально-правовому захисті осіб з інвалідністю внаслідок війни в Україні.

Стаття присвячена аналізу інноваційних підходів у соціально-правовому захисті осіб, які стали особами з інвалідністю внаслідок війни в Україні. Зокрема, розглядаються індивідуальні програми підтримки, розробка онлайн-платформ для полегшення доступу до освіти та працевлаштування, а також покращення законодавства щодо прав осіб з інвалідністю внаслідок війни. Висвітлюється важливість психологічної підтримки та розвитку безбар'єрного середовища для їхньої повноцінної інтеграції в суспільство.

Одним із ключових напрямків інновацій є створення індивідуальних програм підтримки. Застосування сучасних технологій дозволяє адаптувати соціальні послуги до потреб кожної особи з інвалідністю. Інноваційні методи аналізу потреб та взаємодії з громадськістю дозволяють створювати персоналізовані плани підтримки, спрямовані на забезпечення доступу до медичної допомоги, реабілітації та соціально-економічної інтеграції.

Онлайн-платформи вирізняються ще однією важливою складовою інновацій у соціально-правовому захисті. Створення віртуальних просторів для освіти та працевлаштування спрощує процес адаптації осіб з інвалідністю внаслідок війни у сучасному суспільстві. Це включає онлайн-курси, вебінари та ресурси для самостійного навчання, що полегшують шлях до нових професій та ринку праці.

Покращення законодавства також визначається як важливий елемент інновацій. Актуалізація нормативно-правового базису для осіб з інвалідністю має на меті забезпечення їхніх прав та гарантій, зокрема у сфері працевлаштування, доступу до медичних послуг та соціальних послуг.

Важливим фактором інновацій є розвиток психологічної підтримки для осіб з інвалідністю. Технології віртуальної реальності та онлайн-консультації психологів можуть виявитися ефективними інструментами для подолання посттравматичного стресу та депресії.

Безбар'єрне середовище для повноцінної інтеграції в суспільство стає необхідністю. Інновації у вирішенні архітектурних, транспортних та інших проблем можуть стати ключовими для забезпечення доступності середовища для осіб з інвалідністю.

Інновації в соціально-правовому захисті осіб, які стали особами з інвалідністю внаслідок війни в Україні, допомагають створити підтримуюче середовище для інтеграції в суспільство.

Ключові слова: правові засади, соціальний захист, ветерани війни, особи з інвалідністю внаслідок війни, соціальні гарантії.

Spytska K.O. Innovations in the social and legal protection of persons with disabilities as a result of the war in Ukraine.

The article analyzes innovative approaches to social and legal protection of persons who became persons with disabilities as a result of the war in Ukraine. In particular, the author examines individual support programs, the development of online platforms to facilitate access to education and employment, and the improvement of legislation on the rights of persons with war-related disabilities. The importance of psychological support and the development of a barrier-free environment for their full integration into society is highlighted.

One of the key areas of innovation is the creation of individual support programs. The use of modern technologies makes it possible to adapt social services to the needs of each person with a disability. Innovative methods of needs analysis and public engagement allow us to create personalized support plans aimed at ensuring access to medical care, rehabilitation and socio-economic integration.

Online platforms are another important component of innovations in social and legal protection. The creation of virtual spaces for education and employment simplifies the process of adaptation of persons with war-related disabilities in modern society. This includes online courses, webinars, and self-study resources that ease the way to new professions and the labor market.

Improving legislation is also identified as an important element of innovation. Updating the regulatory framework for persons with disabilities is aimed at ensuring their rights and guarantees, in particular in the areas of employment, access to healthcare and social services.

An important factor in innovation is the development of psychological support for people with disabilities. Virtual reality technologies and online consultations with psychologists can be effective tools for overcoming post-traumatic stress and depression.

A barrier-free environment for full integration into society is becoming a necessity. Innovations in solving architectural, transportation, and other problems can be key to ensuring the accessibility of the environment for people with disabilities.

Innovations in the social and legal protection of persons who became persons with disabilities as a result of the war in Ukraine help to create a supportive environment for integration into society.

Key words: legal framework, social protection, war veterans, persons with disabilities as a result of war, social guarantees.

Постановка проблеми. Війна російської федерації проти України, яка розпочалася у 2014 році залишила свої сліди в кожній сфері життя, особливо в житті тих, хто втратив своє здоров'я у боротьбі за незалежність нашої країни та призвела до значного зростання кількості осіб з інвалідністю внаслідок війни. Ця ситуація вимагає від держави розробки та впровадження нових інноваційних підходів у сфері соціально-правового захисту осіб з інвалідністю.

Інвалідність внаслідок війни стає невід'ємною частиною життя багатьох осіб, інновації ж у соціально-правовому захисті цієї категорії людей є надзвичайно важливим кроком на шляху до забезпечення їх прав та можливості повноцінного життя в суспільстві.

Мета дослідження: розробка інноваційних методів та підходів, які можуть покращити якість соціально-правового захисту осіб з інвалідністю.

Стан опрацювання проблематики. Питання теоретичних та методичних основ дослідження соціально-правового захисту осіб з інвалідністю внаслідок війни в Україні знайшло своє відображення в працях українських дослідників: Ю. Бридніков, Л. Вікторова, А. Дуля, О. Ілюшик, О. Кравченко, М. Лехолетова, Т. Лях, Л. Малуґа, Ю. Петренко, В. Піча, А. Попович, О. Тищенко, О. Трюхан, С. Черноус та інші. Проте питання інновацій у соціально-правовому захисті осіб з інвалідністю внаслідок війни в Україні є актуальним та потребує ґрунтовних досліджень для розробки відповідних програм для забезпечення гідного життя та інтеграції в суспільство осіб з інвалідністю внаслідок війни.

Виклад основного матеріалу. Під час війни вкотре стає очевидною необхідність дотримання прав людини, зокрема людей з інвалідністю, при реагуванні на надзвичайні виклики. В Україні проживає 2,7 млн осіб з інвалідністю, і це число щодня зростає через війну. Згідно з даними Національної соціальної сервісної служби, в Україні обліковується 4,7 млн. внутрішньо переміщених осіб, з яких понад 1,225 млн – це люди похилого віку, понад 172 тис – люди з інвалідністю [1].

Замість загальних стандартів, які не завжди враховують особливості та потреби кожної людини, варто створювати персоналізовані програми підтримки. Це означає надання індивідуальних пакетів медичної, психологічної та соціальної допомоги, враховуючи специфіку інвалідності та можливості реабілітації. Ще однією важливою інновацією є створення і розвиток онлайн-платформ для осіб з інвалідністю, які дозволяють здійснювати віртуальний доступ до освіти, працевлаштування та соціальних послуг.

Розвиток онлайн-платформ для осіб з інвалідністю внаслідок війни є важливим кроком для створення інклюзивного суспільства. Це сприятиме усуненню бар'єрів та забезпечить особам з інвалідністю ефективний доступ до різноманітних послуг.

Такі платформи можуть пропонувати різноманітні сервіси:

- Освітній сервіс для забезпечення доступу до навчальних ресурсів для отримання відповідної освіти.
- Сервіс соціальних послуг з можливістю консультування, психологічної та правової підтримки.
- Сервіс з соціальної інтеграції з отриманням доступу до культурних заходів, а також взаємодії між особами з інвалідністю.
- Сервіс з працевлаштування, який сприятиме пошуку роботи особам з інвалідністю з використанням відповідних технологій.

Реалізація державної політики із забезпечення права на працю осіб з інвалідністю має бути зосереджена в органі виконавчої влади, до повноважень якого належатимуть питання праці та зайнятості – наразі це Державна служба зайнятості. Саме на цей орган варто уповноважити у консультуванні роботодавців різних секторів, зокрема соціальних підприємств, із питань відкритості та доступності робочих місць, забезпечення розумним пристосуванням, умов виконання нормативу та впровадження позитивних дій. Повноваження з консультування осіб з інвалідністю можуть не змінюватися, єдине – як у першому, так і другому випадку – спроможність Державної служби зайнятості загалом та її фахівців має бути посиленна [5].

Крім того, Державна служба зайнятості має здійснювати фінансування заходів розумного пристосування, користуючись коштами державного бюджету. За ці ж ресурси має здійснюватись фінансування професійної підготовки та перепідготовки осіб з інвалідністю. До того ж служба має організувати надання соціальної послуги супроводу на робочому місці. Державна служба володітиме даними щодо зайнятості осіб з інвалідністю, зокрема отримуватиме доступ до даних страховальника, до повноважень якого належатиме адміністрування єдиного соціального внеску [5].

Щоб ефективно та швидко реагувати на нові виклики, необхідно чітко розуміти та знати системні проблеми у сфері захисту прав людей з інвалідністю. У надзвичайних ситуаціях, як ніколи, стає очевидною необхідність дотримання прав людини щодо осіб з інвалідністю.

Наприклад, в умовах термінової евакуації, коли місцева влада не готова її належним чином забезпечити, представники влади та громадські організації змушені обирати між порятунком життя та гідними умовами для порятунку осіб з інвалідністю. Це відбувається, насамперед, через брак (або відсутність) доступного транспорту, відповідних технологій, доступного житла, доступної інформації та комунікації, соціального та медичного супроводу.

18 травня 2023 року під головуванням голови підкомітету з питань соціального захисту ветеранів Комітету з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів Анатолія Остапенка відбулося засідання круглого столу на тему: «Соціальне забезпечення ветеранів та прирівняних до них осіб, виклики сьогодення та перспективи їх вирішення». член підкомітету з питань соціального захисту ветеранів Комітету Ірина Никорак наголосила на важливості використання міжнародного досвіду в умовах реформування системи соціального захисту військовослужбовців. «Не зважаючи на ті досягнення, які є сьогодні, наприклад, база «Є-ветеран», співробітництво з ОБСЄ, з ЄС в рамках проєктів технічної підтримки, актуальним залишається багато неврегульованих законодавчо питань, починаючи від набору на військову службу, закінчуючи системою соціально-правового захисту під час військової служби та після її завершення. Йдеться про соціальну адаптацію ветеранів, медико-психологічну реабілітацію, житлові питання, працевлаштування, різні види страхування, ефективна комунікація та, звичайно, зворотній зв'язок між державою та ветеранськими інституціями, – повідомила Ірина Никорак [2].

За рік воєнних дій відбулось зростання кількості людей з інвалідністю в Україні. Внаслідок цього десятки тисяч людей потребують протезування та забезпечення допоміжними засобами реабілітації [3].

Протезування для осіб з інвалідністю внаслідок війни є критично важливим для їхнього повноцінного повернення до життя. Протезування не лише відновлює втрачені функції та покращує мобільність, але й відіграє важливу роль у психологічній реабілітації та підвищенню самооцінки таких осіб.

Медицина не стоїть на місці і люди, які постраждали від мін, можуть повернутися до повноцінного життя після протезування та реабілітації [4].

Завдяки сучасним технологіям поранені можуть обрати необхідний вид протеза: від механічних верхніх кінцівок з кількома хватками та сучасних протезів ніг з англійськими вузлами до інноваційних біонічних [4].

Сучасні технології протезування пропонують широкий спектр рішень, що враховують індивідуальні потреби кожної особи. Крім того, протезування є важливим фактором економічної незалежності, бо дозволяє багатьом особам з інвалідністю повернутися до роботи та забезпечити своє майбутнє. Тому варто забезпечити доступ осіб з інвалідністю до якісного та сучасного протезування. Це буде не лише гуманітарним обов'язком держави, але й інвестицією у майбутнє нашої країни.

Інформаційні кампанії щодо соціальної підтримки осіб з інвалідністю внаслідок війни та доступності засобів реабілітації мають на меті не лише інформування про державну та регіональну політику такої підтримки. Варто зазначити, що подібні кампанії мають на меті об'єднати зусилля влади, бізнесу, громадських організацій та міжнародних партнерів для вирішення проблем, що виникли в осіб з інвалідністю внаслідок війни в Україні.

Важливо, щоб кожен, хто потребує допомоги, знав про свої права та можливості. Подібні ініціативи відіграють ключову роль у зміцненні системи підтримки та розширенні доступу до необхідних ресурсів осіб з інвалідністю.

Надзвичайно важливим напрямком соціальної підтримки та реабілітації осіб з інвалідністю внаслідок війни в Україні є розвиток інклюзивного туризму. Незважаючи на виклики, пов'язані з війною, Україна має значний потенціал для розвитку цього напрямку. На сьогоднішній день важливо об'єднати зусилля держави, громадських організацій, бізнесу та міжнародних партнерів для створення доступної туристичної інфраструктури, розробки спеціальних туристичних програм та забезпечення професійної підготовки персоналу. Інклюзивний туризм – це не лише можливість для осіб з інвалідністю подорожувати, але й важливий інструмент для соціальної та психологічної реабілітації.

Розвиток інклюзивного туризму в Україні – це не лише допомога особам з інвалідністю повернутися до повноцінного життя, але й важливий внесок у розвиток туристичної галузі нашої країни. Якщо туризм стане доступним для всіх, то Україна відкриється для більшої кількості людей, що зробить нашу країну привабливою та конкурентоспроможною на міжнародній арені у сфері туризму.

Висновки. Зважаючи на поставлену мету дослідження, а саме розробку інноваційних методів та підходів, спрямованих на покращення якості соціально-правового захисту осіб з інвалідністю в Україні, можна дійти наступного висновку: дослідження інноваційних методів та підходів у сфері соціально-правового захисту осіб з інвалідністю в Україні є не тільки актуальним, але й критично важливим для забезпечення гідного рівня життя та інтеграції в суспільство.

Результати дослідження можуть стати основою для розробки та впровадження ефективних програм соціальної підтримки, які враховуватимуть індивідуальні потреби кожної особи з інвалідністю. Запропоновані інновації можуть стосуватися різних аспектів, таких як:

1. Удосконалення законодавства: розробка та прийняття відповідних законів, які б гарантували права осіб з інвалідністю та забезпечували їх захист. Необхідно комплексно підійти до цього питання, враховуючи всі аспекти життя осіб з інвалідністю, від медичної допомоги та реабілітації до соціального захисту, освіти, працевлаштування та дозвілля. Важливо, щоб законодавство відповідало сучасним викликам та міжнародним стандартам, було чітким, зрозумілим та ефективним у застосуванні.

2. Розширення спектру соціальних послуг: створення нових та вдосконалення існуючих соціальних послуг, спрямованих на задоволення потреб осіб з інвалідністю у різних сферах життя. Наявний спектр соціальних послуг часто є недостатнім для задоволення різноманітних потреб цієї категорії осіб. Тому розширення таких послуг є нагальним завданням, яке потребує комплексного підходу та залучення ресурсів як на державному, так і на місцевому рівнях.

3. Забезпечення доступності: створення безбар'єрного середовища, яке б забезпечувало особам з інвалідністю рівний доступ до освіти, роботи, медичних послуг та інших сфер життя. Забезпечення доступності для осіб з інвалідністю внаслідок війни є не просто питанням комфорту чи зручності, а життєво важливою умовою для їхньої інтеграції в суспільство та повернення до повноцінного життя.

4. Використання сучасних технологій: впровадження сучасних технологій, які б допомагали особам з інвалідністю у повсякденному житті та сприяли їх інтеграції в суспільство. Сучасні технології відкривають безмежні можливості для подолання бар'єрів, з якими зіштовхуються особи з інвалідністю.

Від високотехнологічних протезів, що не дозволяють відновити втрачені функції кінцівок, до віртуальної реальності, яка сприяє психологічній реабілітації та соціальній адаптації.

5. Підвищення кваліфікації фахівців: підготовка та підвищення кваліфікації фахівців, які працюють з особами з інвалідністю, для надання їм якісної та ефективної допомоги. Підвищення кваліфікації фахівців, які працюють з особами з інвалідністю внаслідок війни, є критично важливим для забезпечення ефективної та комплексної підтримки цієї категорії населення. Кваліфіковані фахівці, які мають сучасні знання, здатні надавати якісну медичну, психологічну, соціальну та професійну допомогу особам з інвалідністю, сприяючи їхній реабілітації та інтеграції в суспільство.

Важливо зазначити, що успішна реалізація запропонованих інновацій можлива лише за умови тісної співпраці між різними зацікавленими сторонами, такими як державні органи, громадські організації, науковці, міжнародні організації та особи з інвалідністю.

Проведене дослідження є важливим кроком на шляху до створення ефективної системи соціально-правового захисту осіб з інвалідністю в Україні, яка б забезпечувала їм гідне життя та сприяла їх інтеграції в суспільство.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. UN Development Programme in Ukraine. Як забезпечити права людей з інвалідністю в умовах війни URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/press-releases/yak-zabezpechuyty-pravalyudey-z-invalidnistyu-v-umovakh-viyny>.
2. Комітет з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів. Прес-служба Апарату Верховної Ради України. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/236708.html.
3. Міністерство соціальної політики України. Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/22639.html>.
4. Українська правда. «Апгрейд тіла». Як сучасні технології допомагають українським військовим відновлюватися. URL: <https://epravda.com.ua/publications/2023/03/02/697597>.
5. UAreforms. Соціальні політики щодо ветеранів, людей з інвалідністю та пенсіонерів. URL: <https://uareforms.org/pages/new-page-657>.